

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

УДК 332.146.2:[65.012.122:338.43]

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, в.о. ректора Вищого навчального закладу Міжнародний технологічний університет "Миколаївська політехніка"

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИДІЛЕННЯ В СИСТЕМАХ СТРАТЕГІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ СФЕРИ САМОСТІЙНОЇ ПІДСИСТЕМИ КОМПЛЕКСНОГО МОНІТОРИНГУ

THEORETICAL BACKGROUND TO HIGHLIGHT THE STRATEGIC SYSTEMS OF REGULATION OF THE REGIONAL STRUCTURE AND TERRITORIAL ORGANIZATION OF THE SUBJECTS OF THE SCOPE OF SELF-INTEGRATED MONITORING SUBSYSTEM

В статті обґрунтовано, в умовах функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів сфери кожний із видів моніторингу можливо представити у вигляді блоків, які являють собою сукупність послідовно пов'язаних між собою задач та такі, що утворюють функціональну структуру моніторингу. Доведено, в підсистемі цілісного моніторингу наявні деякі структурні частини, які володіють системними ознаками.

В статье обосновано, в условиях функционально развитых систем стратегического регулирования региональной структуры и территориальной организации субъектов сферы каждый из видов мониторинга, возможно, представить в виде блоков, которые представляют собой совокупность последовательно связанных между собой задач и такие, которые образуют функциональную структуру мониторинга. Доказано, в подсистеме целостного мониторинга имеются структурные части, которые обладают системными признаками.

The article is justified in terms of functional systems developed strategic control of the regional structure and territorial organization of the scope of the subjects of each of the types of monitoring may be represented in the form of blocks, which are a set of sequentially interconnected tasks and those that form the functional structure of economic monitoring. It is proved in the subsystem holistic economic monitoring are structural parts that have systemic symptoms.

Ключові слова: виділення, комплексний, моніторинг, підсистема, регіональна структура, самостійний, система стратегічного регулювання, суб'єкт сфери, теоретичні передумови, територіальна організація, функція

Ключевые слова: выделение, комплексный, мониторинг, подсистема, региональная структура, самостоятельный, система стратегического регулирования, системный, субъект агропродовольственной сферы, теоретические предпосылки, территориальная организация, функция

Keywords: selection, complex, monitoring, subsystem, regional structure, independent, system of strategic control, the system, the subject of agri-food areas, theoretical background, territorial organization, functional development, function

ВСТУП

Системний підхід міцно увійшов в практику дослідження сучасної виробничо-господарської діяльності промислових підприємств (об'єднань), характеру внутрішніх і зовнішніх зв'язків та методологію проектування і впровадження функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації. Системний підхід, тобто нерозривний взаємозв'язок в розробці і експлуатації функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та

територіальної організації факторів економічних, соціальних, правових і інших, поряд з інформаційними, економіко-математичними, програмними, машинними та іншими, не тільки виступає нашим переконанням, але (думаю це не буде великим перебільшенням) буквально вистражданий нами. Приймаючи до уваги, що будь-яку систему правомірно досліджувати і як елемент більш загальної суперсистеми та як відносно відокремлену систему, проведемо дослідження функції економічного моніторингу в умовах функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання

регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери з позицій системного підходу. Будь-якої системі притаманний цілий ряд ознак. Вважається, зокрема, що система стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери у загальному випадку виступає сукупністю взаємодіючих компонентів, кожний із яких можна розглядати в якості самостійної підсистеми, якщо при цьому дотримуються наступної основної умови – в підсистемі можуть бути виділені частини, що утворюють її внутрішню структуру, які володіють системними ознаками, і ці частини, в свою чергу, можна назвати підсистемами даної системи. Розглянемо цю умову стосовно до функції економічного моніторингу в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери. Вимоги цієї умови уявляються досить важливими з позицій системного підходу, однак, відносно підсистеми економічного моніторингу вони ще недостатньо розглянуті в авторитетних джерелах спеціальної науково-практичної літератури, зокрема в працях таких вчених-економістів як В.Ю. Аввакумов [1], О.Ю. Аветісова [2], Г.Г. Аралбаева [3], П.Д. Дудкін [4], С.О. Князев [5], Н.П. Пазднікова [6], С.В. Панюшкін [7], О.В. Рудик [8], О.О. Софійн [9], М.Й. Столбов [10] і інших та на даний момент є мало досліджені. Із цього випливає негайна необхідність широкого висвітлення теоретико-методологічних аспектів означеної проблематики і ін.

МЕТА РОБОТИ полягає в обґрунтуванні можливості виділення в числі функціональних підсистем функціонально розвинутої системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери самостійної підсистеми уявного (комплексного) економічного моніторингу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою статті виступає діалектичний метод і основні положення теорії функції економічного моніторингу та системи регулювання. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення і формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних методик функції моніторингу та системи регулювання); *економіко-статистичний*, *розрахунково-конструктивний*, *порівняльний* (при діагностиці сучасного стану функції економічного моніторингу в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів сфери агропродовольчих галузей); *групування* (з метою характеристики практики організації підсистеми економічного моніторингу в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери) і ін.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сучасний рівень розвитку методології підсистеми економічного моніторингу дозволяє чітко виділити в ньому складові частини, які входять в систему функції єдиного (комплексного) економічного моніторингу. До них належать: перспективний (довгостроковий) моніторинг, ретроспективний моніторинг, оперативний (поточний) моніторинг, порівняльний моніторинг, проблемно-орієнтований моніторинг і функціонально-вартісний моніторинг.

Перспективний моніторинг – це метод вивчення економічної системи промислових підприємств, об'єднань і їх внутрішніх структурних підрозділів, що забезпечує отримання інформації про рівень показників господарської діяльності на задану перспективу, а також про напрямки розвитку та ступень впливу на них різних зовнішніх і внутрішніх факторів. Перспективний моніторинг також необхідний для складання планових завдань на майбутній період та вироблення рішень, що забезпечують успішне виконання плану і ін.

Ретроспективний моніторинг діяльності промислових підприємств (об'єднань) та їх внутрішніх структурних підрозділів – найбільш розроблений вид економічного моніторингу. Його методи знаходять застосування і в інших видах моніторингу. Основне призначення періодичного моніторингу полягає у вивченні діяльності об'єднань, підприємств та внутрішніх ланок за такі періоди часу, як місяць, квартал, рік і інші з початку виконання проекту з метою отримання об'єктивної оцінки результатів виробничо-господарської діяльності за ці періоди та виявлення економічної ефективності виробництва.

Оперативний моніторинг покликаний дослідити роботу промислових підприємств (об'єднань) і їх внутрішніх ланок за відносно короткі періоди часу – зміну, добу, тиждень та інші. Мета функції оперативного моніторингу – забезпечити своєчасне отримання інформації про величину, напрямки та причини відхилень виробничих процесів від завданих параметрів, що виступає необхідним для оперативного регулювання ходу виробництва тощо.

Порівняльний моніторинг спрямований на вивчення діяльності виробничих об'єднань, підприємств, цехів, дільниць у порівнянні з іншими об'єднаннями, підприємствами, цехами і ділянками тієї ж галузі або інших галузей промисловості. Такий моніторинг необхідний для підбиття підсумків конкурентоспроможності об'єднань та промислових підприємств галузі, для швидкого освоєння сучасного передового досвіду і комплексного виявлення можливостей підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності.

Проблемно-орієнтований моніторинг являє собою метод виявлення та дослідження складних виробничо-господарських проблем техніко-економічного характеру. Формування цього виду моніторингу багато в чому пов'язано з впровадженням у виробничо-господарську практику методів програмно-цілового керування. Науково-технічний прогрес значно розширює можливості вдосконалення техніки і технології, збільшуючи тим

самим кількістю варіантів вирішення однозначних за цілеспрямованістю завдань розвитку виробництва. У цьому зв'язку проблемно-орієнтований економічний моніторинг спрямований на дослідження різних варіантів вирішення проблеми, що забезпечують досягнення поставлених цілей і інше.

Функціонально-вартісний моніторинг - вид техніко-економічного моніторингу, розроблений провідними зарубіжними та вітчизняними фахівцями з системи економічних питань останнім часом, який покликаний забезпечити взаємопов'язане дослідження властивостей вироблених виробів і витрат ресурсів, пов'язаних з їх виробництвом. Початковим об'єктом такого моніторингу служать функції виробів, які проявляються в їх здатності до експлуатації в необхідних для споживача умовах та задоволенні сучасних потреб. Мета моніторингу - знайти в кожному конкретному випадку оптимум співвідношення показників якості і здійснюваних витрат. За допомогою функціонально-вартісного моніторингу можна формувати високоефективні системи зниження витрат на виробництво та підвищення якості продукції, ін.

Між окремими видами моніторингу наявна певна методологічна єдність, обумовлена єдиним об'єктом дослідження і використанням у цілому ряді випадків однакових способів та прийомів отримання тих або інших економіко-аналітичних показників, а також існують інформаційно-логічні і часові зв'язки. Хоча кожний із видів моніторингу має свою ціль, тим не менш кожний із них, функціонуючи на підприємстві (об'єднанні) в межах системи сукупного (комплексного) моніторингу, підпорядковується її загальній цілі.

В умовах функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери кожний із видів моніторингу можливо представити у вигляді відповідних блоків, які являють собою сукупність послідовно пов'язаних між собою економіко-аналітичних задач і такі, що утворюють функціональну структуру моніторингу. Сказане дозволяє зробити висновок про те, що у функції неподільного (комплексного) економічного моніторингу наявні структурні частини, які також володіють системними ознаками. А це значить, що вимоги третьої умови – виділення в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери самостійної підсистеми пов'язаного (комплексного) моніторингу – також виконується і ін.

Таким чином, як з точки зору самостійності та ролі економічного моніторингу в керуванні, так і з позицій системного підходу, виділення в числі функціональних підсистем функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери самостійної підсистеми комплексного (комплексного) економічного моніторингу можна вважати досить обґрунтованим і правомірним. Розгляд вказаних вище умов свідчить не тільки про наявність відповідних

теоретичних передумов для виділення в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери самостійної підсистеми монолітного (комплексного) економічного моніторингу, але і дозволяє також сформулювати її визначення. Так, під підсистемою системного (комплексного) економічного моніторингу в функціонально розвинутої системі стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єкта агропродовольчої сфери розуміють сукупність засобів, які базуються на використанні сучасних машин електронних цифрових і новітніх економетричних (економіко-математичних) методів, що забезпечують отримання економіко-аналітичних інформаційних даних, необхідних для підготовки та обґрунтування керуючих рішень за проблемами економічного, технічного і соціального характеру і ін.

ВИСНОВКИ

Актуальність створення в функціонально розвинутих системах стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери підсистеми систематичного (комплексного) економічного моніторингу впливає із великого обсягу, складності і трудомісткості економіко-аналітичних розрахунків, визначається посиленням ступеню впливу отриманої інформації на керування в результаті підвищення плановірності (комплексності) та оперативності моніторингу, продиктовано усією попередньою практикою розвитку функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери, яка виявила недостатню ефективність децентралізації функції економічного моніторингу. Серед перспективних розвідок у цьому напрямку актуальністю відрізняється питання, пов'язане із характеристикою функціональної структури та складу завдань функції систематичного (комплексного) економічного моніторингу.

Список використаних джерел

1. Аввакумов В.Ю. Развитие методического инструментария стратегического мониторинга системы управления компанией: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.05 / Аввакумов Виталий Юрьевич; [Место защиты: Ин-т экономики УрО РАН]. - Екатеринбург, 2013. - 174с.: ил.
2. Аветисова Е.Ю. Эколого-экономическое обоснование мониторинга состояния экосистем в горнопромышленных регионах: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.05 / Аветисова Елена Юрьевна; [Место защиты: Московский государственный гор. ун-т]. - Москва, 2012. - 144 с.: ил.
3. Аралбаева Г.Г. Методология и организация мониторинга региональной социально-экономической системы: дисс. ... д.э.н.: 08.00.05 / Аралбаева Галия Галаутдиновна; [Место защиты: Орен. гос. ун-т]. - Оренбург, 2009. - 347с.: ил.
4. Дудкін П.Д. Організаційно-економічний механізм розвитку інноваційно-логістичних систем у

навчально-науково-виробничому комплексі: автореф. дисер. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / П. Д. Дудкін; [Місце захисту: Тернопіль. держ. техн. ун-т імені І. Пулюя]. - Тернопіль, 2009. - 20 с.

5. Князев С.О. Совершенствование организационно-методических основ мониторинга социально-экономического развития региона: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.05 / Князев Сергей Олегович; [Место защиты: Юго-Зап. гос. универ-т]. - Курск, 2013. - 170 с.: ил.

6. Паздникова Н.П. Формирование системы мониторинга реализации программы социально-экономического развития региона: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.05 / Паздникова Наталья Павловна; [Место защиты: Пермский государственный ун-т]. - Пермь, 2007. - 188 с.: ил.

7. Панюшкин С.В. Роль коэволюции экономических агентов в инновационном развитии экономики: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.01 / Панюшкин Станислав Валерьевич;

[Место защиты: Кемеровский государственный ун-т]. - Кемерово, 2012. - 219 с.: ил.

8. Рудик Е.В. Мониторинг производительности труда на промышленном предприятии и в вертикально-интегрированной структуре: дис. ... кандидата экономических наук: 08.00.05 / Рудик Елена Владимировна; [Место защиты: Кубанский гос. универ-т]. - Ростов-на-Дону, 2010. - 243с.: ил.

9. Софьин А.А. Системный мониторинг налоговых платежей: учётно-аналитическое обеспечение: диссертация ... кандидата экономических наук: 08.00.12 / Софьин Александр Александрович; [Место защиты: Нижегород. гос. университет им. Н.И. Лобачевского]. - Нижний Новгород, 2015. - 228 с.: ил.

10. Столбов М.И. Роль финансового рынка в динамике экономической нестабильности: диссер. ... доктора экономических наук: 08.00.01 / Столбов Михаил Иосифович; [Место защиты: Ин-т экон. РАН]. - Москва, 2011. - 289с.